

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ivdx Magistratevs Senator

Zype, Franciscus van der

Antverpiæ, 1633

Cap. XX. De Potentia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14280

diem transmiserit. Artesiam verò aliosque Belgicæ fines afflixerit, imparatis omnibus, donec vndique concursum ad pellendum hostem, quem pupillæ tutorem esse oportebat. quo tempore omnes ad arma idonei ære campano per viginti continuos dies per totam Brabantiam pulsato ciebantur ad fines & Principem tuendos.

CAPVT XX.

De Potentia.

Necessaria illa est dignitati Regiæ vel Reip. afferendæ, ^{1.} atque defendendæ Potentia, quam boni reuerentur, ^{Principibus} mali vereantur: incolæ suspiciant, vicini timeant: ob ^{necessaria.} quam subditi nihil innouare, exteri nihil inuadere audeant. David sanè *1. Paral. c. 27.* ducenta octuaginta octo millia satellitum seu militum habuit in singulos menses distributa. Iosaphat. *2. Paral. c. 17.* vndecies centena sexaginta millia bellatorum robustorum, ac virorum fortium, quamuis in regno non ita magno.

Quid ad has vires Alexander, Romani, Xerxes? Ille vt fulgur celeritate res magnas confecit, sed & celeriter confectus. ^{2.} Isti mole ruerunt suâ. Hic Græciam inundaturus, mare exsiccaturus, ingentem traxit exercitum, sed in ruinam, confusus ^{Sed cum} *in curribus & in equis.* Iosaphat autem ingentem illum numerum continuo aluit, iustâ potentiâ, non illâ tamen fisus, sed ^{timore Domini.} diuinâ: *sumpsit cor eius audaciam propter vias Domini.* nam vicinas gentes audiens insurgere, timuit, ieiunium prædicauit, oratione vicit. *2. Paral. c. 20.* nec spem sefellit Deus, sed nutu suo hostes strauit, & Regi laborem legendorum per tres dies spoliolum reliquum fecit.

Potentia domestica est animorum vnio. nam *omne regnum in se diuisum desolabitur.* quod autem amore mutuo coniunctum ^{3.} est, ^{Domestica} *facilè se conseruat.* ^{est animorum vnio.}

Externa potentia, Auctoritatem, Maiestatem, famam existimationemque complectitur. Famâ fortitudinis Alexander ^{4.} ^{Externa} plura bella confecit, quàm virtute suâ: plures vicit, quàm ^{fama, & existimatione.} vicit nationes. cum moriturus Babylonem postremùm venit, plurium gentiũ legatos habuit etiam ex ipsa Hesperia, quàm vel ipse vt se dederent proposuerat. Sic Iosue inualuit *c. 5. 1.* *postquam ergo audierunt omnes Reges Amorrhæorum, qui habitabant*

Z

trans

trans Iordānem ad occidentalem plagam, & cuncti Reges Chanaan, qui propinqua possidebant magna maris loca, quod siccaisset Dominus fluenta Iordanis, coram filiis Israel, donec transirent: dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel. Sic Iosaphat tutus fuit 2. Paral. 20. 29. irruit autem paucor Domini super omniuersa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel. quieuitque regnum Iosaphat, & praeuit ei Deus pacem per circuitum. nec facile regnum, Imperium, Rempubl. euersam legeris, ubi non prius virtus, fortitudo, iustitia extincta crederetur. omnisque bonae famae laesus pridem antea status fuerit.

5. Diuitiae potentiae materiam subministrant, si iuste quarantur, si prudenter administrantur. donum Dei sunt, ut docet Augustinus, gratum cum datur priuatis, necessarium cum Principi. itaque & illas propter supplementa necessitatis, ut loquitur Augustinus in Psalm. 66. desiderabit Princeps. Quare idem Augustinus lib. 2. cap. 10. de ciuit. in diuitiis cupiditatem reprehendit, non facultatem. Nescio, inquit, quomodo cum superflua & terrena diliguntur, arctius adepta, quam concupita constringunt: sed hoc ex eo est, quod pecunia priuatis ad sua desideria implenda petuntur, Principi ad salutem Reipublicae. Quare sapientissimi Reges, & inter eos piissimi thesauros atque diuitias immensas habuerunt. de David 1. Paral. 22. & 27. de Salomone 2. Regum 10. 2. Paral. 9. de Iosaphat 17. de Ezechia 32. Ioseph quam accurato consilio & Aegyptum a fame seruauit, & Regi immensos agros & redditus in posterum annuos parauit? Sanè parando & retinendo imperio diuitiae oportuna non tantum, sed & necessaria. aurum salutem ciuium tuetur, hostes expugnat. neque enim quo asinus aureis clitellis onustus penetrare potest, arces, vrbes, prouinciae expugnari non possunt.

Igitur parandae Principi atque Reipub. opes. parandi modos probos, improbosque scriptis tradiderunt multi. Consenius polit. l. 8. Tholof. de republ. l. 3. c. 6. plures alij usurparunt.

6. Legitimi, vsitatiue iustis Regibus, ac Rebuspubl. Magistratibus digni imprimis moderata tributa, iusta causa, iusto modo, ad ritum patrium exacta. quae ita notoria esse optandum foret, ut nec Theologi dicerent difficillimum esse iudicare de iustitia tributi. Salas de legibus tract. 14. disp. 25. sec. 10. nec casuiste, ideo quod pleraque praesumantur iniusta, li-

cere

Tributa
moderata
ritu patrio
iudicantur.

cere illaſa conſcientiâ fraudem illis facere. quod ſanè nul-
 latenus admittendum foret, ſi ſcito Ordinum, ſi patrio ritu,
 ſi hoſtis pellendi, ſi religionis, ſi patriæ ſeruandæ cauſa indi-
 cta eſſe, eò verti, non, quò non decet, diuerti, iuſtâ propor-
 tione exigi, non arroſa diſtribui conſtiterit. nemo enim ita
 patriam odit, quin grauari eam malit, quàm amitti. *Ne urbi-
 bus, inquit Appianus l. 5. ciuil. agrisq̄, pellamini, pecunia danda eſt,
 in uſum militum. nec ea maxima, ſed quâ auditâ libenter acquieſcatis.
 Impoſſibile enim eſt, inquit Iuſtinian. Nouel. 149. ut ſacris tribu-
 tis non illatis, alioqui Reſpub. conſeruetur. Militares namque copie aſſi-
 gnato ſibi ſalariorum inde percepto, hoſtibus reſiſtunt, & collatores à bar-
 barorum incurſionibus, & truculentia vindicant. denique agros atque
 ciuitates à latronum aliòue modo incompoſitam uitam ſectantium, irru-
 ptionibus, agendis excubiis defendunt. quod iterum inculcat Nouel.
 161. de prouin. præſid. c. 2. §. ad hæc. ubi tamen tam glorioſè quàm
 ſanctè vectigalia minuit, quo Reſpublica meliore ſucceſſu
 potiatur.*

Munera perſonalia, operæ publicæ, moderatè indiçtæ, ^{7:}
 nec minùs ad potentiâ faciunt, & faciliùs præſtantur. ideoque <sup>Munera
perſonalia.</sup>
 perſonales functiones pretio olim redimi vetabatur. *tit. de exc.
 num. C. l. 10. Inter iura Regia 1. Reg. 8. operû præſtationes reci-
 tantur. abuſi ſunt tyranni, Pharao, aliq̄ue Ægypti reges, Ro-
 mani, Nabuchodonosor, Nemrhot, Semiramis, Tarquinius
 Priſcus apud Plinium l. 36. c. 15. inſanis per rupes & ſaxa aquæ
 ductibus, cauandis montibus, immittendis fluminibus. quod
 opus inſaniam pyramidum Ægyptiacarum in quibus trecen-
 ta & ſexaginta hominum millia ſudarunt, ſuperauit. Inſana
 iſta, & gloriæ aucupandæ, pro qua apud probos & poſteros
 ignominiam, vel etiam nominis obliuionem retulerunt, non
 publicæ ſaluti ſtructa ſunt. cui muri arcium, mœnia ciuita-
 turres & propugnacula ædificantur.*

Oeconomia Regû, Rerumque Publ. opes ſeruat, & auget. ^{8.}
 non exigo nummularium, neque inſtar Euclionis circumſpe- <sup>Oeconomi-
mia.</sup>
 ctantem procuratorem; liberalem eſſe permitto, ſed neque
 prodigum, gnarum velim rerum, rationumque ſuarum, no-
 ſcere œconomiam, non quæ per tot vectigalium vocabula
 corraduntur, proiectare, & in inutilia terræ pondera impen-
 dere. Seuerus *malum dicebat eſſe Principem; qui ex uisceribus
 prouincialium homines non neceſſarios, nec utiles Reip. aleret.* mini-
 ſtros licet habeat fideles, numeroſos etiam pro dignitate.
 quibus non deſunt liberalia honoraria, ut etiam externo

cultu veneratio Principis in ministris luceſcat, citra luxum tamen inutilem. Parcimoniam etiam commendatam habebit. quæ pridem maximum vectigal audiit. Parcimonia non excludit munera bene meritis, aut de quibus ſperatur bene, eroganda. excludit largitiones quæ ex iniuria fiunt, atque expenſas nullo publico fructu faciendas. Vt Romani tributorum exactiõibus graues, & eõrum inutilibus expenſis fuerunt. Lipſ. *de Magnit. Rom. c. 10. & ſiquent.* ſed neque prodigæ tantum profuſiones, ſed & promiſſa ingentia non minus improbanda ſunt, & perniciem pluribus attulerunt. Vt de Galba Plutarchus, *promiſitque eius rei gratiã amicis & prætorius (vt vocant) militibus viritim denarios ſepties mille, iis qui in prouinciis militabant M. CCI. quam pecuniam niſi pluribus quàm Nero maleficiis totum humanum genus affeciſſet, nullo modo comparare poterat. ea promiſſio primum Neronem, mox Galbam perdidit: quorum alterum ſpe accipiendi prodiderunt; alterum, quod non pendebat, necauerunt. ac poſtea querentes eum qui tantumdem daret, priuſquam voto potirentur, inter deſectiones, & proditiões perierunt ipſi.* malo hoc quàm etiam hodie quidam Principes laborent, pereantque nemo non videt.

Succedunt leges ſumptuariæ in veſtibus, conuiujs, muſculis conuiuialibus, baptiſmalibus, aliſque centum id genus ex cauſis, quibus optimi depauperantur, quæque prodigè alij abſumunt.

10. *Mercimoniorum magna commendatio eſt in Reip. vtilitatem inſtitutorum: quod Remp. alibi natis rebus abundantem reddant: quæ domi ſuperiunt foras exportent, quibus domi opus eſt inuehant. Sed ad rem noſtram, ideo qui Reip. præſunt, mercaturam promouere debent, quia ex mercibus euectis & inuectis per vectigalia ſuauius ærarium ditæſcit.*

Omitto Luſitanos, aliõsque Reges & Principes quarundam rerum commercium ſibi reſeruaffe, & per inſtitores non leuia lucra feciſſe. quibus ſine ſubditorum querela Reip. onera non minima ex parte ſuſtulerint.

11. *Artium etiam artificumque vtiliſſima eſt ratio. quâ plebs alitur, creſcit, occupatur. nam vulgus ſi otietur, famem, inopiam, rerum nouarum auiditatem patitur. artificum fanè opera in merces numeroſas creſcunt, mercatores auidos conciliant, qui in exteris regiones eas deportent, & pro operis tantum & laboribus, frumenta, vina, ceteraque ad victum*

veſti-

vestitumque spectantia, diuitias, gazas aliarum ditiorum reportent.

Agriculturam veterum esse diuitias tam notum est, quam 12.
hodiè illius neglectum ærarium ingenti iacturâ afficere, & *Et agricul-*
ingenti annonæ pretia incremento. vnde etiam nobiles olim, *turæ.*
& diuites, qui & domus splendorem, belli pacisque onera sustinere poterant, non sufficiant hodiè alendæ dignitate congruâ familiæ; multi que qui stipendiis suis olim merebant, nunc quo viuunt bellum sectantur. vt prædæ patrimonij vicem suppleant. in quam primi cedunt immeriti rustici, quibus pulsis aut expilatis longo tractu aduehendi commeatus carius ærario constant, quam integri exercitus stipendia.

Nulli genti maior olim agriculturæ cura fuit, quam Romanis, nulli melius diuturnorum & grauissimorum bellorum sumptus tulerunt, quam ij ipsi. Soli Thraces agriculturæ oseres fuerunt. Narrat Herodotus, otiosum esse, laudabile apud eos fuisse, contemptissimum esse agrorum cultorem; nec mirum iis barbaris, quibus

Viuitur ex raptis, non hospes ab hospite tutus.

Eumolpus Petronianus per Numidiam tam magnam familiam sparsam habuisse dicitur ex more Romanorum, vt capere Carthaginem posset. sparsam vtique ad agriculturam, & actiones. Quod si Principes, & Respub. agros in ditioribus adhuc incultos per seruitia & famulitia, seu aliâs colerent, quanta annonarum vilitas succederet! quibus ærarium in sumptus exhauritur. quanta pretia, quantæ mercedes in ærarium quotannis inferrentur! Olim pars maior Germaniæ siluis, vepribus, tribulis occupabatur. labor docuit feracem terram fuisse, vtilibus nunc & optimis frugibus idoneam. quæ adhuc iacent, quis neget optimas glebas calcari, non coli?

Aurum per bella querere nefas est: per maria, periculum: 13.
par falsitatem, opprobrium: in sua verò natura, iustitia. vt *Auri argē-*
monet Cassiodorus. Igitur Principes qui metalla in terræ *tiq, fidi-*
visceribus latentia scrutantur, operis conductitiis, damna- *na.*
tis reis, hostibus captis, naturæ diuitias eruunt, ærarium insigniter inuuant, subditosque suos graui tributorum onere leuant.

Nobilitas plerorumque regnorum fulcrum est ad subitios motus internos, externosque sistendos, seu reprimendos 14.

Z 3

opor-

*Nobilitas
regnorum
fuerunt, &
ex eo equi-
tatus.*

oportunissimum. Si bene habeatur, fida Principi: si malè, in-
dolet quidem; decoquit tamen: nec infida facilè, nisi contem-
ta, & in præcepta acta: non eadem speres de populo, de ple-
be, de seruilibus ingeniis.

Carolus V. Imperator, Belgarum Princeps, rerum om-
nium prudentissimus estimator, nobilitatem pro meritis sem-
per æstimauit, firmamentum potentiaæ suæ esse in Belgio cre-
didit. quando Belgium toties vndique turbatum pro sum-
ma securitate, præter limitanea præsidia continua, munien-
dum putauit turmis equestribus, quas ex nobilitate conscri-
psit, atque hodie *Bendes d'Ordonnance* vocantur, comple-
ctentes numeros militares trium millium, quorum vsus per
viginti quinque & amplius annos ob incommoda temporum
intermissus, quasi postliminiò reuersus, & quamuis ex tyro-
cinio fere prodiens, docuit tamen nuper ad Bredam quanti
fuerit momenti, quàm salutaris, quàm utilis com meatibus,
qui per tanta spacia aduehebantur, tutandis. quos adeoque
impossibiles contra præsentem exercitum semper crediderat
Mauritius. eo solo errore, & ter sine successu tentatæ arcis
Antwerp. deceptus, & amissæ vrbs iacturâ mulctatus. quam
initio alioquin multorum insignium Ducum iudicio potuerat
seruare.

Et hæ turmæ, quod ad rem nostram facit, pacis tempore
stipendia non merent, sed belli tantum. semper tamen in om-
nem occasionem debent esse paratæ: ob eamque rem insigni-
bus tamen immunitatibus gaudent; quas non ita sentit
erarium.

15.
*In magnis
Imperiis
semper mi-
litum certus
numerus
alendus.*

In magnis Imperiis certum militum numerum conscri-
ptum ali necesse est, qui semper ad quosuis imperus hostium
excipiendos parati sint & expediti. Herodot. sic de Catts Cau-
cisque, Tac. de mor. Germ. *promta omnibus arma, ac si res poscat exer-
tus plurimorum virorum equorumque, & quiescentibus eadem fama.*

Numquam enim belli cogitatio etiam quiescentibus altâ
pace omittenda est, vel apparatus pellendo saltem hosti ne-
cessarius. Ita olim feuda militibus data, vt numquam dēessent
qui fines tuerentur, & agri limitanei militibus Romanis.

16.
*Et comēa-
tus abunde
habendus.*

Commeatum annonarumque abundantia, quibus & po-
pulus quietè viuat, & exercitus alatur, mirè ad potentiam fa-
cit. magnos exercitus dissolutos, res magnas pulchrè cœptas,
turpiter desertas, Duces magnos victoriam iam prensantes
spe destitutos, retrorsum actos commeatum defectu, om-
nium

nium temporum historiae & vberima ætatis nostræ exempla perdocent. bellica sanè Carolo V. (quo sæculum istud maiorem Imperatorem non tulit, nescio an superiora) fortuna numquam defuit, quin prius commeatum defectus adfuerit, aut grauis mortalitas. quæ sæpiùs ex illo nascitur. adfuit autem ille sæpiùs, & magnos conatus penè ad complementa perductos disiecit.

Muratarum etiam vrbiùm & populosarum, arciumq; firmitudo, admodum ad potentiam faciunt. Bodin. *de rep.* l. 6. c. 2. 17.
n. 644. & seq. præsertim tuendę ditionis. atque cum vna parte in hostem itur, & altera metus est, nequid ille moliat. *qua de re diximus tit. de edif. n. 5.* Romani certè exercitus etiam proficiscentes vix vnâ nocte sine vallo confidebant. neque tumultuariis illi tantum utebantur, sed imò castris perpetuis. vt rectè disputat Consen. *Polit.* l. 8. c. 23. *Murata vrbes & arces.*

At verò fœdera cum aliis Principibus aut Rebus publicis ieta, summopere ad potentiam faciunt. tum id ditionis propriæ seruandę alienis viribus, copiis, pecuniis, facile consiliũ. ita debiles à potentibus adiuti res suas seruant, potentes autem suas augment. Ita legimus Romanos socios iuuando, orbẽ terrarum sibi subegisse. ita Turcam inter Christianorũ Principum dissidia imperium suum protulisse: quamuis fide improbã, vt qui post superatum eum, contra quem vocatus est, hostem, etiam deinde amicum & socium, cui auxilia tulerat, solet supplantare, ditionesq; antè amicas hostiliter iuuadere, & sibi habere. ita patrum memoriã iuuando Ioannẽ seu eius filium quasi Pannoniæ Regem contra Ferdinandum Austriacum, nobilissimam vrbe Budam, maioremq; regni partem occupauit, atque etiamnum detinet, & ab ipsis regibus Hungariæ tributum capit. 18.
Fœdera.

Ad potentiam stabiliendã & incrementũ Imperij nec parũ fuerit colonias deducere & in finibus collocare: Longobardorum more, qui in omnes fere gentes transit, nuper bello acquisitas terras, fundos, castella, vicos, pagos, territoria, dummodo non nimia sint, non regiones integræ, in feudum dare: non corpora tantum, sed animos Prouincialium humanitate subiugare: vt doleant tardè venisse in eam potestatem: adeoq; tributis leuare, gratiam priorum Regum superare, & per eam in amorem morũ, legũ ac linguæ victos trahere: ad eos etiam si opus sit domicilio translato, etiam in vnionem ditiones contrahere: nihilq; non agere ad conciliandum 19.
Colonia.

liandum affectum deditorum, seu quomodocumque nuper in potestatem lapsorum.

C A P V T X X I.

De Annona.

1.
summe cu-
randa.

Ratio Annonæ meritissimo Iure apud Aristotelem *polit. lib. 6. c. 8.* ad primam quasi legem Reipub. refertur; neque enim pudendum Principi minus Magistratui si Resp. extra iram Dei annonæ penuriâ laboreat, quàm si paterfam. uxorem, liberos, sumulitia fame vexari negligat. vt adedò incredibile non sit, quod de Augusto refert Eutropius, cum rescivisset in dies tantum tres in publicis horreis suppetere frumenta, venenum parasse sumendum, nisi infra eos dies frumenta adueherentur. O patrem patriæ! sed & sui causâ Principem ea cura sollicitare debet. Nihil enim non cogitat ieiunus venter; domi seditionibus aptus, militiæ desertor signorum, & imperij, reuerentiam Magistratuum excutit, Principum maiestate non terretur. rara enim omni quo patientia, qualis ea vox Cæsarianorum (*narrat ipse de bello Gallico lib. 3.*) prius se cortice ex arboribus victuros, quàm Pompeium è manibus dimissuros. nihil populum vel pacatiorem reddit vel seruat, quàm annonæ cura. *duas tantum res amplius optat, Panem & Circenses.* Rectè Lilius l. 2. multa, inquit, blandimenta plebi per id tempus data: annonæ in primis habita cura, & ad frumentum comparandum missi alij in Volscos, alij Cumas. salis quoque vendendi, quia impenso pretio venibat, in publicum omni sumptu adempto concessum, priuatis portoriis quoque, & tributis plebe liberatâ. & paulò post: hæc indulgentia patrum asperis post modum rebus in obsidione, ac fame adedò concordem ciuitatem tenuit, vt regium nomen non summi magis quàm infimi horrerent, nec quisquam vnus malis artibus postea tam popularis esset, quàm tum benè imperando vniuersus Senatus fuit. Hæc ille.

2.
Panis.

Posterioribus temporibus magna in plebem beneficia panum ciuilium, gradilium, aliorumque. eam in rem Præfectos Ægypti primùm omnium curare oportuit felicem embolam, id est, frumenti ex Ægypto transuectionem. Augusto Imperante, inquit Aurelius Vict. *ex Ægypto vrbi ducenties centena millia*

fru-